

КРАМАРЕНКО

Олена Анатоліївна
kramarenko_e@meta.ua

УДК 336.146:330.3(477)

РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІСЦЕВОГО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУTHE ROLE OF BUDGET POLICY IN THE ENSURING LOCAL ECONOMIC
DEVELOPMENTаспірант, Національний
університет державної
податкової служби
України

У статті досліджено вплив бюджетної політики на економічний розвиток регіонів. Узагальнено поняття місцевого економічного розвитку. Обґрунтовано удосконалений підхід щодо оцінки ефективності місцевого економічного розвитку та запропоновано вербальну оцінку рівня місцевого економічного розвитку регіону.

В статье исследовано влияние бюджетной политики на экономическое развитие регионов. Обобщено понятие местного экономического развития. Обосновано усовершенствованный подход относительно оценки эффективности местного экономического развития и предложена вербальная оценка уровня местного экономического развития региона.

In the article influence of fiscal policy is investigational on economic development of regions. The concept of local economic development is generalized. Reasonably improved approach in relation to the estimation of efficiency of local economic development and the verbal estimation of level of local economic development of region is offered.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетні ресурси, ефективність, місцеві органи влади, місцевий розвиток, оцінка, регіон

Ключевые слова: бюджетная политика, бюджетные ресурсы, эффективность, местные органы власти, местное развитие, оценка, регион

Keywords: fiscal policy, budgetary resources, efficiency, local authorities, local development, estimation, region

ВСТУП

Бюджетна політика є результативним інструментом впливу на соціально-економічний розвиток, як держави в цілому, так і її регіонів. На сучасному етапі економічного розвитку без напрацювання ефективної бюджетної політики неможливо подолати наслідки фінансової кризи, забезпечити реалізацію програм економічного розвитку країни, зростання добробуту населення, покращення функціонування суб'єктів господарювання. Сучасна бюджетна політика, у контексті суспільного розвитку, має забезпечувати продуктивний перерозподіл валового внутрішнього продукту та стимулювати подальший сталий розвиток суспільства та економічного розвитку регіонів.

МЕТА РОБОТИ полягає в дослідженні впливу сучасної бюджетної політики на рівень та темпи економічного розвитку регіонів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою здійсненого дослідження стали праці провідних учених у бюджетній сфері, матеріали періодичних видань, нормативно-правова база України, статистичні дані тощо.

Під час дослідження місця та ролі бюджетної політики в місцевому економічному розвитку було використано методи узагальнення та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасній економічній літературі значна увага приділяється проблемам побудови ефективної бюджетної політики, досліджується її вплив на економічний розвиток адміністративних одиниць.

Дослідженням сутності бюджетної політики присвячено праці провідних науковців, таких як: О. Алімов [6], О. Барановський [6], І. Бистряков [6] А. Гальчинський [13], А. Даниленко [6], В. Дем'янишин [4], О. Кириленко [4;6], Л. Тарангул [1], Л. Шинкарук [2] та інші. Питання економічного розвитку регіонів висвітлені в працях О. Вавричука [4], З. Герасимчука [3], В. Гуцала [4], В. Геєця [2; 13], В. Дубницького [5], Т. Кізіми [4], М. Козоріз [7] та інших.

В умовах сьогодення вагомим значення набуває питання забезпечення сталого економічного розвитку територій, що може бути досягнуто за рахунок перспективного планування місцевого розвитку та цільового характеру використання бюджетних ресурсів. Ефективним інструментом такого розвитку є бюджетна політика уряду спрямована на підтримку територіальних громад узгоджена з напрямками соціально-економічного розвитку країни.

Місцевий економічний розвиток – це процес зміцнення конкурентної позиції міста та активізації його економічного зростання, підвищення добробуту,

створення робочих місць, залучення інвестицій та підвищення якості життя для всіх мешканців громади на основі стратегічного партнерства влади, бізнесу, сектору НУО та інших важливих складових частин громади [10].

Місцевий економічний розвиток ґрунтується на тому переконанні, що добробут і підвищення якості життя в громадах забезпечується не стільки владою, як сектором приватного бізнесу, котрий залежить від рівня сприятливості місцевих умов для його зростання та забезпечення добробуту. Ключову ж роль у створенні сприятливого середовища для успішного бізнесу відіграють органи місцевого самоврядування громади [8].

В Україні з 2010 р. по 2014 р., за підтримки Федерація канадських муніципалітетів реалізувався Проект міжнародної технічної допомоги «Місцевий економічний розвиток міст України», основною метою якого було створення сприятливого клімату для економічного розвитку в Україні та зміцнення демократії, він мав на меті покращити умови та можливості економічного зростання завдяки ефективному врядуванню [10].

Під час реалізації проекту було освоєно 16,9 млн. канадських доларів, з яких 13,9 млн. Уряду Канади та 3,0 млн. не грошових внесків українського й канадського муніципального сектора. У проекті приймали участь 12 українських міст, 2 області 13 канадських міст та інші. Результатом реалізації проекту стали 12 середньострокових стратегічних планів місцевого економічного розвитку міст із планами їх впровадження та системами моніторингу затверджено міськими радами міст-партнерів. Впровадження проектів у реалії України дозволило розширити існуючі джерела їх фінансування та залучити кошти Місцевих цільових програм, муніципальні облігації, кредити міжнародних фінансових організацій тощо [9].

У результаті запровадження проекту та його реалізації на теренах України дослідниками та науковцями було встановлено, що сталий економічний розвиток може бути досягнутий лише за умов наявності ефективної бюджетної політики що проводиться урядом.

Основною проблемою неефективності бюджетної політики на рівні територіальних громад є обмеженість фінансових ресурсів, що виникає в результаті значної залежності місцевих бюджетів від перерахування та перерозподілу загальнодержавних коштів. Одним із заходів щодо збільшення дохідних джерел місцевих бюджетів є – запозичення, які можуть здійснювати місцеві органи влади, але обмежений доступ до цих ресурсів призводить до неможливості запровадження ефективної інвестиційної політики на рівні адміністративних одиниць.

З метою подолання зазначених недоліків та здійснення ефективної бюджетної політики на місцях Указом Президента України було затверджено Концепцію державної регіональної політики, головна мета якої полягала в «створенні умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та вдосконаленні роботи органів

місцевого самоврядування тощо» [12]. Концепцією передбачалось, що забезпечення стійкого економічного розвитку регіонів здійснюватиметься шляхом: зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів на основі перегляду підстав надання пільг за галузевою ознакою з урахуванням їх ефективності; удосконалення формульного розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами з урахуванням змін податкового й соціального законодавства; розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях за принципом субсидіарності та децентралізації влади; підвищення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування шляхом створення умов для здійснення трансформації територіальної організації влади, формування нових міжбюджетних відносин із урахуванням законодавства щодо реалізації права територіальних громад на об'єднання [12].

Варто відзначити, що, незважаючи на постановку доволі амбіційних задач у сфері бюджетної реформи, на сучасному етапі значна частина елементів державної бюджетної політики не сприяють стимулюванню місцевого економічного розвитку.

А отже, бюджетна політика, як складова частина регіональної політики, має бути спрямована на зростання економіки регіону та створення умов для підвищення його ефективності та конкурентоздатності, поліпшення інвестиційного клімату, а нові видаткові зобов'язання мають прийматися лише за умови наявних ресурсів для їх виконання та ретельної оцінки ефекту від їх фінансування. Вагомого значення, на сучасному етапі, набуває питання раціонального та ефективного використання бюджетних ресурсів, спрямування їх на досягнення місцевого економічного розвитку, визначеного в Програмах соціально-економічного розвитку регіону на відповідний період. У зв'язку із цим постає питання щодо розробки дієвої системи об'єктивної оцінки виконання бюджетних повноважень, а фінансова діагностика результативності бюджетної політики має стати складовою місцевої політики сталого економічного розвитку.

Дослідження сучасної практики оцінювання результативності бюджетної політики та її вплив на місцевий економічний розвиток може бути здійснено з використанням рейтингової оцінки стану соціально-економічного розвитку регіонів окресленої в Методиці КМУ щодо проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики. Зазначена Методика передбачає щоквартальне та щорічне визначення рейтингу регіонів, вона налічує понад 60 показників на основі котрих визначається інтегральний показник, як середнє арифметичне значення суми рейтингових оцінок конкретного регіону за всіма напрямками з використанням наступної формули [11]:

$$I_j = \frac{\sum_{j=1}^m Rcp_j}{m} \quad (1)$$

де: I_j – середньоарифметична сума рейтингів конкретного регіону за всіма напрямками; m – кількість напрямів, за якими проведено розрахунок.

У посібнику «Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади» [10], підготовленому Федерацією канадських муніципалітетів оцінка ефективності місцевому економічному розвитку зосереджена на чотирьох чинниках: актуальність, ефективність, результативність та сталість впливу. У посібнику зазначено, що з метою оцінки діяльності в галузі місцевого економічного розвитку можна використовувати кілька підходів, основним серед яких є «оцінка, що ґрунтується на фактах», який

ґрунтується на «наукових» методах дослідження (контрфактичних) для оцінки того, що працює, що не працює, і з якої причини [10]. Добираючи критеріїв оцінки, доцільно першочергово визначити якісні та кількісні показники.

Оцінивши наявні методики та підходи, а саме перелік показників, їх значення та методи розрахунків, нами було відмічено дублювання показників та недостатність для отримання інформації щодо деяких із показників. Ураховуючи зазначені недоліки нами було узагальнено підходи щодо добору показників оцінювання рівня місцевого економічного розвитку регіону (рис. 1.).



Рис. 1. Показники рейтингової оцінки рівня місцевого економічного розвитку регіону [узагальнено автором]

Узагальнені показники групуються за економічними ознаками та характеризують певний бік економічного стану та розвитку регіону. Кожній із груп показників, ми вважаємо за доцільне присвоїти кількість балів які характеризують рівень досягнення певного ефекту. Так, у залежності від досягнутого результату кожній групі показників присвоюється значення від 1 до 5 (наприклад, по групі ефективність ринку праці передбачає, що збільшення робочих місць, й відповідне скорочення рівня безробітних, за

результатами квартального спостереження може бути присвоєно значення 5; скорочення власних доходів і підвищення залежності від трансфертів, передбачає присвоєння 1 балу по групі фінансова самодостатність).

Відповідно до отриманої інформації щодо значення показника ефективності бюджетної політики та її вплив на місцевий економічний розвиток пропонуємо здійснити оцінку рейтингу регіону з використанням вербальної шкали (табл. 1).

Таблиця 1

Вербальна оцінка рівня місцевого економічного розвитку регіону

Бальна оцінка	Вербальна оцінка, що характеризує рівень економічного розвитку
$I \geq 100$	високий
$75 \leq I < 100$	середній
$45 \leq I < 74$	задовільний
$I < 44$	низький

Практичне використання запропонованого підходу щодо оцінювання ефективності бюджетної політики на основі оцінки рейтингу показників та рівня місцевого економічного розвитку дозволить на кожному етапі фінансування видатків та реалізації основних напрямів бюджетної політики визначати досягнення суспільного ефекту, ефективність та цільове використання коштів. За результатами отриманих розрахунків місцеві органи влади зможуть приймати рішення щодо подальших напрямів розвитку регіону, можливості впровадження інноваційних програм та проєктів.

ВИСНОВКИ

Отже, бюджетна політика, як інструмент розвитку регіональної економічної системи щонайбільше гостро реагує на рішення уряду щодо напрямів у напрямі соціально-економічного розвитку країни. Стабільний місцевий економічний розвиток може бути забезпечений лише за умови подальшого вдосконалювання податкової системи, підвищення ефективності й конкурентоспроможності економіки регіону, створення умов для вільного залучення інвестицій. Нарощення доходів місцевих бюджетів, як основного джерела забезпечення місцевого економічного розвитку повинно бути забезпечено, насамперед, за рахунок поліпшення справляння існуючих податків.

З метою забезпечення ефективного місцевого розвитку необхідно підтримувати та розвивати державно-приватне партнерство в інноваційні галузі, забезпечувати ефективне використання коштів бюджету розвитку тощо. Необхідність досягнення довгострокових завдань місцевого економічного розвитку актуалізує розробку та запровадження заходів щодо підвищенню ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: [моногр.] / за ред. Л. Тарангул. – К.: Фенікс, 2012. – 532 с.
2. Геєць В.М. Структурні зміни та економічний розвиток України: [моногр.] / В.М. Геєць, Л.В. Шинкарук, Т.І. Артёмова [та ін.]. – К.: Ін-т економіки та прогнозів, 2011. – 696 с.
3. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: [моногр.] / З.В. Герасимчук. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 528 с.

4. Державно-приватне партнерство як ефективний інструмент реалізації інвестиційно-інноваційної політики: [моногр.] / О. Вавричук, В. Дем'янишин, І.С. Гуцал, О. Кириленко, Т. Кізіма; за ред. В. Дем'янишина. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – С. 104-111.

5. Дубницький В. Регіональна соціально-економічна система: теоретичні аспекти державного управління та процесу розвитку / В. Дубницький, К. Фокіна-Мезенцева // Економічні інновації. – 2012. – Вип. № 51. – С. 116-125.

6. Теоретичні основи формування бюджетної політики: [моногр.]: в 3-х т. / А. Даниленко, О. Алімов, О. Барановський, І. Бистряков; за ред. А. Даниленка. – К.: Фенікс, 2008. – Т. 1: Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації.

7. Козоріз М.А. Стратегічні імперативи управління фінансами регіону / М. Козоріз, І. Сторонянська // Регіональна економіка. – 2014. – № 3. – С. 192-204

8. Місцевий економічний розвиток міст України: Проєкт Федерації канадських муніципалітетів. Електроний ресурс. – [Режим доступу]: http://www.mled.org.ua/images/stories/files/mled_progress_2010-14_ukr.pdf.

9. Місцевий економічний розвиток у цифрах. Електроний ресурс. – [Режим доступу]: http://www.mled.org.ua/images/stories/files/mled%20in%20numbers_2014_ukr.pdf

10. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади: посібник з основ теорії і практики МЕР. – К.: ТОВ «Макрос», 2014. – 124 с.

11. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: Постанова КМУ від 21.10.1015 № 856. Електроний ресурс. – [Режим доступу]: <http://www.minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/4949/856.pdf>.

12. Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента від 25.05.2001 № 341/2001. Електроний ресурс. – [Режим доступу]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>

13. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / авт. кол.: А. Гальчинський, В. Геєць та ін.; [нац. ін-т стратегічних до-сліджень, ін-т екон. прогнозування нанУкраїни, м-во економіки з питань європейської інтеграції України]. – К.: івцдержком-стату України, 2004.